

Grammatica-vertaalmethode en Nederlandse Gebarentaal

Nederlands Gebarencentrum. (2004/2005). *Nederlandse Gebarentaal voor Algemeen Belangstellenden*. Bunnik: Nederlands Gebarencentrum. Cursistenboek € 20, video € 15, dvd € 17. Dit materiaal is alleen verkrijgbaar voor gevestigde instellingen met erkende NGT-docenten. Voor informatie zie <www.gebarencentrum.nl>.

De leergang *Nederlandse Gebarentaal voor Algemeen Belangstellenden* is één van de eerste officiële leergangen voor het onderwijs aan volwassenen, horende Nederlandstaligen die vaardig willen worden in de Nederlandse Gebarentaal (NGT). De leergang bestaat momenteel uit drie modules. Een vierde is in ontwikkeling. Het ontwikkelen van zo'n leergang is niet eenvoudig: er is nog slechts weinig bekend over de NGT (zowel wat grammatica als lexicon betreft) en over de verwerving van een gebarentaal door (volwassen) horenden. Er is geen schrift voor gebarentaal en (authentieke) NGT-materialen en hulpmiddelen (zoals gebarenwoordenboeken) zijn in geringe mate beschikbaar.

De leergang is niet bedoeld voor zelfstudie, maar voor onderwijs door een erkend NGT-docent. Elke module is opgezet voor twaalf bijeenkomsten van een uur en drie kwartier. De modules hebben elk een docentenhandleiding, een cursistenboek en een dvd of videoband met NGT-filmpjes (vocabulary en oefenmateriaal). Het meeste materiaal dat in de cursus gebruikt wordt (zoals illustraties, oefenplaatjes en teksten), wordt bijgeleverd.

De leergang is jammer genoeg niet duidelijk gestructureerd. Er zijn geen

hoofdstukken. Alle onderdelen (grammatica-uitleg, vocabulaire, oefeningen) zijn opeenvolgend genummerd. Het cursistenboek is een in ring gebonden boekje in A4-formaat, uitgevoerd in zwart-wit. Het bevat vooral Nederlandse tekst en vocabulaire en voorbeelden in Nederlandse glossen (dat wil zeggen 'labels' voor gebaren, genoteerd in het Nederlands). Er zijn weinig illustraties.

In alle modules staat het aanleren van grammaticaregels en vocabulaire centraal. Over het algemeen is de leergang als volgt opgezet: de docent geeft uitleg over een grammaticaal onderdeel en/of behandelt vocabulaire; daarna voeren de cursisten opdrachten uit om met de behandelde stof te oefenen. De voertaal is in principe NGT. Uitleg van de grammatica wordt eveneens gegeven in het cursistenboek (in het Nederlands), zodat zij deze thuis kunnen doornemen. Er zijn diverse huiswerkopdrachten om verder te oefenen met de stof.

Het is nogal vreemd dat in deze leergang is gekozen voor een grammaticale aanpak. Afgezien van het feit dat er momenteel binnen de taaldidactiek stevig gediscussieerd wordt over het nut van expliciete behandeling van grammaticaregels, is er nog maar weinig over de grammatica van de NGT bekend. Er wordt namelijk nog pas kort en op zeer beperkte schaal onderzoek gedaan naar de grammatica van deze taal, en het is moeilijk de beschikbare kennis goed te vertalen naar het taalonderwijs. In de lespraktijk komt het dan ook regelmatig voor dat cursisten inconsistenties tegenkomen en/of de stof onduidelijk vinden.

Het aanleren van nieuw vocabulaire in de leergang is, zowel voor de docent

als voor de cursisten, een zware opgave. Nieuw vocabulaire wordt niet behandeld naar aanleiding van een luistertekst*, maar de docent wordt geacht zelf betekenisvolle contexten te bedenken voor de nieuw aan te leren gebaren. Per bijeenkomst moeten er grote aantallen nieuwe gebaren worden aangeboden (soms wel 50 of meer), vaak in grote clusters tegelijk. Bovendien worden voor sommige begrippen meteen synoniemen aangeboden en worden in één bijeenkomst vaak nieuwe gebaren aangeboden die semantisch tot dezelfde categorie behoren (bijvoorbeeld twaalf kleuren of 25 plaatsnamen). Het is bekend dat dit tot verwarring leidt bij de leeders. Verder wordt er geen onderscheid gemaakt tussen receptief en productief leren van vocabulaire: alle gebaren moeten productief geleerd worden. De vocabulaireoefeningen in het huiswerk zijn veelal vertaal oefeningen op gebaar-, zins- of tekstniveau en het is de vraag in hoeverre zij semantisering en consolidering van het nieuwe vocabulaire ondersteunen en bevorderen.

Er is vrij veel variatie in de oefeningen en opdrachten. Bij gebrek aan een gebarenschrift wordt veel gebruikgemaakt van

geschreven Nederlands. Het vocabulaire wordt in Nederlandse woorden gegeven, de uitleg van de huiswerkopdrachten in het cursistenboek en sommige klassieke opdrachten zijn in het Nederlands gesteld, voor alle niveaus. Het gevolg hiervan is dat de cursisten een aanzienlijk deel van de tijd aan het vertalen zijn, zowel bij het oefenen van het nieuwe vocabulaire als bij luisterteksten.

De leergang maakt geen gebruik van multimediale opdrachten met feedback, hoewel deze bij uitstek geschikt zouden zijn voor het onderwijs van gebarentalen. Van sommige opdrachten, met name de wat speelsere oefeningen, is het doel en nut niet duidelijk. Sommige zijn zo moeilijk dat de cursisten er weinig van opsteken. Een voorbeeld hiervan is het nevenstaande kader (waarbij we even Engels gebruiken als doeltaal voor een goed begrip van de opdracht).

Het NGT-materiaal dat in de leergang wordt aangeboden is beperkt en bestaat vooral uit vocabulaire, zinnen en teksten voor diverse oefeningen (veelal in het Nederlands). Extra materiaal en/of authentieke NGT-teksten zijn niet aanwezig. Dat is jammer, omdat veel cursisten buiten de lessen om weinig of geen toe-

gang hebben tot NGT-materiaal. Er zijn geen boeken of televisie-uitzendingen in de NGT en er is nog maar weinig materiaal beschikbaar aan verhalen, discussies, poëzie of films in de NGT.

Wat de toetsing betreft, is het niet duidelijk wat de communicatieve vaardigheden van de cursisten moeten zijn na het volgen van één of meer modules. Er zijn geen tussentoetsen, alleen een eindtoets. Het is onduidelijk wat de eindtermen zijn voor het slagen voor de eindtoets.

Deze leergang is een eerste start, maar heeft nog veel ontwikkeling. Zowel docenten als cursisten zullen er zeer bij gebaat zijn indien de leergang in de toekomst duidelijkere doelstellingen formuleert en meer gericht wordt op communicatieve vaardigheden. Daarnaast is meer en meer verscheiden NGT-aanbod bijzonder belangrijk. Er zou meer oefen-

materiaal moeten komen in de vorm van multimediale oefeningen met feedback, en de modules zouden een duidelijkere opbouw moeten krijgen. Uitgebreidere suggesties zijn te vinden in Zwitserlood & Van de Craats (2007). Deze zijn ook te gebruiken door docenten die met de bestaande leergang werken. ■

Inge Zwitserlood & Ineke van de Craats

NOOT

* Wij gebruiken hier termen als 'luisteren' en 'spreekvaardigheid', hoewel die misschien wat vreemd aandoen in de context van gebarentaal. Deze termen zijn echter gebruikelijk in de taal-didactiek en wij zien geen goede reden om hier speciale termen te gebruiken zoals 'afzien van gebaren' of 'gebaarvaardigheid'.

LITERATUUR

Zwitserlood, I., & Craats, I. van de. (2007). Een taal-didactische beoordeling van de leergang 'Nederlandse Gebarentaal voor Algemeen Belangstellenden' met aanbevelingen en suggesties voor verdere ontwikkeling (manuscript). Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

Opdracht: Hieronder staat een rijtje met begrippen. De Engelse woorden voor deze begrippen hebben een gemeenschappelijk kenmerk, op één na. Spreek de Engelse woorden uit. Probeer te ontdekken wat het gemeenschappelijke kenmerk is en welk woord er niet in het rijtje thuis hoort.

AANVALLEN

VERANDERING

CONTROLLEREN

BOEK

KAUWGOM

KERK

Oplossing: BOEK. Vijf van de Engelse doelwoorden beginnen met een tsj-klank, één niet, ervan uitgaand dat de Engelse doelwoorden *charge*, *change*, *check*, *chewing gum*, *book* en *church* zijn. Mocht een cursist bijvoorbeeld AANVALLEN vertalen als *attack*, dan zal hij er niet uitkomen.

Deze opdracht is bijzonder moeilijk omdat er in de leergang weinig aandacht wordt besteed aan de vorm (fonologie) van gebaren en omdat de vorm van de doelgebaren niet gegeven is (bijvoorbeeld door plaatjes van de gebaren). Bovendien zijn er natuurlijk voor veel Nederlandse woorden verschillende NGT-vertalingen mogelijk; de cursist moet maar net de goede vertaling treffen.

Zou zo'n opdracht gegeven worden met gebaren in plaats van met woorden en één van de gebaren semantisch niet in het rijtje passen, dan zou het een prima opdracht zijn.